

Література:

1. Биковська О. В., Горбинко В. М., Петрочко Ж. В. та ін. Організація відпочинку та оздоровлення дітей: концепції, технології, досвід. – К.: Державний інститут проблем сім'ї та молоді, 2004. – 208 с.
2. Бейдик О. О. Пріоритети регіонального розвитку туризму і рекреації в Україні // Україна: географічні проблеми сталого розвитку. Зб. наук. праць. В 4-х т. – К.: ВЛГ “Обрії”, 2004. – Т. 2. – С. 167-168.
3. Гетьман В. І. Сучасний стан і перспективи розвитку курортної справи в Карпатському регіоні // Гори і люди (у контексті сталого розвитку). Матеріали міжнар. конф. (м.Рахів, 14-18 жовтня, 2002 р.). – С. 39-41.
4. Заставний Ф. Д. Проблеми депресивності в Україні (соціально-економічної, екологічної, демографічної): Монографія. – Львів: ВЦ ЛНУ імені Івана Франка, 2006. – 348 с.
5. Зіньченко В. А. Молодіжний туризм в Українській РСР у 70-80-х рр. ХХ ст. (на основі діяльності “Супутника”). – К.: Ін-т історії України НАН України, 2004. – 240 с.
6. Калитюк В. А. Рекреаційно-туристичний комплекс в умовах ринку. – Львів: ІРД НАН України, 1999. – 162 с.
7. Колотуха О. В. Дитячо-юнацький туризм в Україні. – Кіровоград: РВЦ КДПУ, 2001. – 42 с.
8. Колотуха О. В. Сучасні суспільно-економічні чинники та передумови розвитку системи дитячо-юнацького туризму в Україні // Туристично-краєзнавчі дослідження. – 2002. – Вип. 4. – С. 148-156.
9. Кравців В. С., Гринів Л. С., Конач М. В., Кузик С. П. Науково-методичні засади реформування рекреаційної сфери. – Львів: ІРД НАН України, 1999. – 78 с.
10. Любіцева О. О. Розвиток курортної справи в Україні // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського. Серія: Географія. – Вінниця, 2005. – Вип. 9. – С. 86-89.
11. Рутинський М. Й. Рекреалогія з основами курортології. Частина I. Теоретичні засади: Курс лекцій / За ред. М. Мальської. – Львів: Фенікс, 2004. – 68 с.
12. Статистичний щорічник України за 2004 рік / Державний комітет статистики України. – К.: Консультант, 2005. – 631 с.
13. Стецюк О. В. Молодіжний туризм // Матеріали наукової конференції “Студентський рух на межі тисячоліття” (Львів, 18 листопада 2000 р.). – Львів, 2001. – С. 18–19.
14. Євдокименко В.К. Регіональна політика розвитку туризму (Методологія формування, механізм реалізації). – Чернівці: Прут, 1996. – 288 с.
15. Zinko J., Malska M., Antoniuk N., Rutynskij M., Szczeciński R., Jagusiewicz A. Potencjał turystyczny obwodów lwowskiego, iwano-frankowskiego i zakarpackiego (Ukraina Zachodnia) // Problemy rozwoju turystyki na Wileńszczyźnie, Mazowszu, Podlasiu, Wołyniu i Podolu. Praca zbiorowa pod red. Z. J. Przychodzenia / Roczniki Widziału Nauk Humanistycznych SGGW. T. VIII. – Warszawa: Wyd-wo SGGW, 2006. – S. 244-260.
16. Tourism: principles, practices, philosophies. – The ed. R. W. McIntosh, Ch. R. Goeldner, J. R. B. Ritchie. – New York: John Wiley & Sons, Inc, 1995. – 468 p.

Summary:

M. Rutynskiy. REALITIES OF DEVELOPMENT AND STRUCTURALLY GEOSPATIAL ORGANIZATION OF CHILDREN RECREATION IN CARPATHIAN REGION IN THE BEGINNING OF XXI CENTURY

The modern development of children's recreation system in region is characterized. The market changes in structure and geographical organization of recreation establishments for children and youth are analyzed in Carpathian region.

УДК 631.95+502.6

Зоряна ГЕРАСИМІВ

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТУРИСТСЬКО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ СФЕРИ НА ТЕРИТОРІЇ СХІДНОЇ ЧАСТИНИ ОПІЛЛЯ В МЕЖАХ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

В останні роки усвідомлення потенціалу туристичної галузі в контексті вибору стратегій сталого розвитку поступово виводить її на перший план. Держава приймає активні заходи впливу на її подальший розвиток. Найбільш важливими в останній час стали Державна програма розвитку туризму на період з 2002 по 2010 рік та Закон України “Про туризм”.

Основною метою публікації є аналіз передумов і перспектив розвитку туристсько-рекреаційної сфери на території східної частини Опілля в межах Тернопільської області. Сприятливі природно-кліматичні умови, великі площі лісів, мальовничі ставки та долини річок сприяють забезпеченню відпочинку та оздоровлення населення, наявність багатьох об'єктів природно-заповідного фонду, багата історична і культурна спадщина становлять пізнавальний інтерес для туристів. Оскільки однією з пріоритетних функцій природних комплексів регіону є рекреаційна, що сприяє відпочинку та оздоровленню населення, забезпечення сприятливих умов для успішного розвитку та функціонування туристсько-рекреаційної сфери є важливим завданням на сучасному етапі.

На сьогоднішній день особливо актуальним є розвиток туристичної сфери в малих історичних містах, які в меншій мірі зачепили техногенні навантаження і де значно більше збереглися мальовничі краєвиди і неповторна культурна спадщина.

Завдяки ініціативі територіальної громади і місцевої влади місто Бережани, яке вирізняється своєю неповторною історією і відносно збереженим архітектурним різноманіттям культурних пам'яток, потрапило до списку міст, які отримали статус Державних історико-архітектурних заповідників. Це дало можливість державного фінансування, збереження і відтворення самобутньої культурної спадщини.

Для багатьох малих міст, в тому числі і Бережан, туризм може стати головною стратегією їх подальшого економічного розвитку. Тут є всі передумови для того, щоб прибуток від туризму став стратегічним ресурсом розвитку регіону.

Для оборони міста в 1534-1554 роках Сенявський, найнявши італійських інженерів, будує у Бережанах на острові посеред Золотої Липи справжній замок, а в його дворі – розкішний бароковий князівський палац та фортечний костел-усипальницю Святої Трійці у стилі готики й ренесансу. Сьогодні інвестуються кошти у повну відбудову ренесансного палацово-замкового комплексу Бережан як еталонного середньовічного князівського замку-резиденції, який зможе надавати експозиційно-екскурсійні послуги і стане справжньою туристичною окрасою Опілля.

Крім замку в Бережанах є споруди Троїцької церкви 16 ст., костелу і монастиря Бернардинів, готичного костелу з оборонними вежами 17 ст., пам'яткою дерев'яного зодчества є церква св. Миколая в передмісті Адамівка, яка також становить значний туристичний інтерес.

Спадщину минулих поколінь і часів бережуть музеї міста, розташовані в Ратуші: Музей книги, Краєзнавчий музей, Музей Богдана Лепкого та Музей переслідуваної церкви.

Серед історико-архітектурних пам'яток досліджуваного регіону виділяється також замок, костел і палац у Золотому Потоці Бучацького району, збудовані на початку 17 ст. воєводою Стефаном Потоцьким. Кам'яний замок з тесаних блоків темно-червоного пісковика відносно добре зберігся. Посередині замкового двору височить ренесансний двохповерховий палац Потоцьких. [1, с.260]

Відзначаються своєю історико-архітектурною цінністю Успенська церква та костел 17 ст. в Підгайцях, мисливський палац 1760 р. в с. Рай Бережанського району та багато інших пам'яток історії, культури, архітектури. (Табл. 1)

Опілля відоме не лише своїми історико-архітектурними пам'ятками. На його території заходиться понад 100 заповідних територій та об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного та місцевого значення.

Насамперед слід відмітити Раївський парк - пам'ятку садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення. Він займає площу 20 га на двох схилах, між якими протікає потічок, що бере початок в центральній частині парку. Раївський парк засновано у 1760 році, у 1816 році його вперше реконструйовано. Тоді ж було споруджено палац у стилі класицизму, з якого відкривається панорама чудового ландшафту. В парку створено три ставки, острів і водоспад.

Таблиця 1

Перелік офіційно зареєстрованих пам'яток історії, культури, архітектури східної частини Опілля в межах Тернопільської області станом на 01.01.2007 р.

Назва пам'ятки	Рік утворення	Місцезнаходження
Ратуша (мур.)	1811 р.	м. Бережани, пл.Ринок, 1
Троїцький собор (мур.)	1768 р.	м. Бережани, пл.Ринок
Миколаївська церква (дер.)	1691 р.	м. Бережани, вул.Шевченка
Замок (мур.)	1554 р.	м. Бережани, вул.І.Франка
Троїцький замковий кос-тел-усипальниця (мур.)	1554 р.	м. Бережани, вул.І.Франка
Костел Різдва Діви Марії (мур.)	1600 р.	м. Бережани, вул.Лепких, 1
Дзвіниця костелу Різдва Діви Марії (мур.)	1741 р.	м. Бережани, вул.Лепких, 1
Миколаївський костел монастиря бернардинів (мур.)	1630-1683 рр.	м. Бережани, вул.Ковського, 1
Келії монастиря бернардинів (мур.)	1716-1742 рр.	м. Бережани, вул.Ковського, 1
Костел Успіння Діви Марії (мур.)	1644-1653 рр.	Бережанський район, с.Біше
Мисливський палац з ландшафтним парком (мур.)	1760-1770 рр.	Бережанський район, с.Рай, вул.Раївська
Церква Петра і Павла (дер.)	1688 р.	Бережанський район, с.Урмань
Дзвіниця церкви Петра і Павла (дер.)	1688 р.	Бережанський район, с.Урмань
Успенська церква (мур.)	1653 р.	м. Підгайці, вул.Бережанська
Спасо-Преображенська церква (дер.)	1772 р.	м. Підгайці, вул.Галицька
Дзвіниця Спасо-Преображенської церкви (дер.)	с.19 ст.	м. Підгайці, вул.Галицька
Костел (руїни) (мур.)	1634 р.	м. Підгайці, вул.Чапаєва
Синагога (мур.)	к.16-п.17 ст.	м. Підгайці, вул.Замкова
Церква Св.Бориса і Гліба (дер.)	1711-1772 рр.	Підгаєцький район, с.Шумляни
Дзвіниця церкви Св.Бориса і Гліба (дер.)	1782 р.	Підгаєцький район, с.Шумляни
Замок (мур.)	17 ст.	Бучацький район, с.Золотий Потік

Тут були зібрані колекції деревно-чагарникової рослинності з усіх країн світу. Але під час першої та другої світових воєн багато рідкісних дерев (магнолію, гінґо, олеандр, мирт, кипарис) було знищено. Тепер тут росте близько 300 старих дерев 15 видів: липа дрібнолиста, дуб черешковий, тюльпанне дерево, клен гостролистий, сосна звичайна, чорна, Веймутова і бальзамічна, модрина європейська, бук пурпуролистий і європейський, ясен плакучої форми, каштан та ін. [2, с.28]

Найстаріше дерево на Тернопільщині – дуб Богдана Хмельницького, що росте поряд з Раївським парком. Дубу понад 600 років.

Цікавими об'єктами туризму Бережанщини є Голицький ботанічний заказник загальнодержавного значення, міський став з гідро-орнітологічним заказником “Кашталівка” у верхній його частині, урочище “Рурисько”, заказник – гора “Лисоня”, ботанічні заказники “Кизилівський”, Урочище “Угринів”, урочище “Вивірки”, ботанічні заказники “Мужилівський”, “Горожанка”, “Тростянецький”, “Малоурманський”, “Шибалинський”,

“Могила”, “Комарівський”, урочище “Сторожисько”, загальнозоологічні заказники “Звіринець”, “Поточани”, “Залісся”, рекреаційні зони села Лісники з геологічною пам’яткою природи “Чортів камінь”, геологічна пам’ятка природи “Курянівський феномен”, гідрологічні пам’ятки природи “Монастирські джерела”, “Замиські джерела”, “Тростянецькі джерела”, джерело “Зелена криниця”, “Джерела в Лозах”, “Панські джерела”, каскад Сокілецьких джерел, ботанічні пам’ятки природи Бережанська бучина, Курянівська бучина, Нараївська бучина, Урманська бучина, урочище “Лисиця”, урочище “Ступник”, “Хвалкова дача”, які засвідчують можливості пізнавальної рекреації та короткотривалого відпочинку населення. В межах досліджуваного регіону є сприятливі передумови для розвитку гірськолижного туризму в зимовий період.

Різноманітна і багата природа Опілля створює добрі умови і для розвитку так званого зеленого сільського туризму, який користується попитом як серед іноземних, так і вітчизняних туристів. Зокрема, цікаві рекреаційно-туристичні можливості мають села Гутисько, Куряни, Жуків, Урмань, Вільховець та інші.

В Монастирському районі цікавим для туристів є мальовничий стародавній Коропецький парк – пам’ятка садово-паркового мистецтва площею 6 га, закладений на природному лісовому масиві у другій половині 18 ст., частина РЛП “Дністровський каньйон”, ботанічний заказник “Горожанка”, загальнозоологічні заказники “Криниця”, “Ковалівський”, геологічна пам’ятка природи “Відслонення середнього девону в Коржовій” на правому схилі річки Золота Липа, ботанічні пам’ятки природи Вістряньська діброва, Коропецька діброва, Яргорівська бучина, Марковецька бучина, Монастирська бучина, Коропецька ясенина, Коропецька грабина, гідрологічна пам’ятка природи “Джерело в Маркові” та ряд інших, що створює передумови для пізнавальної рекреації та відпочинку населення.

В Підгаєцькому районі привабливими в туристичному відношенні є ботанічні заказники “Угринів”, “Вивірки”, “Мужилівський”, загальнозоологічні заказники “Довге”, “Рудники”, “Буда”, геологічна пам’ятка природи “Карстові лійки в Шумлянах”, ботанічні пам’ятки природи “Мужилівська діброва”, “Завалівська бучина”, “Рудницькі бучина”, “Завалівський платан” та інші.

В Козівському районі в межах досліджуваної території виділяються гідрологічна пам’ятка природи “Джерело в Торках”, ботанічні пам’ятки природи “Рогівська ділянка”, “Степова ділянка Торки” та ін.

В Буцацькому районі перспективними в плані розвитку туризму є частина РЛП “Дністровський каньйон”, загальнозоологічні заказники “Чемерове”, “Савинське”, “Пулікове”, геологічна пам’ятка природи “Монастирська скеля”, гідрологічна пам’ятка природи “Сокілецькі водоспади”, ботанічні пам’ятки природи “Вадівська бучина”, “Золотопотіцька березина”, зоологічна пам’ятка природи “Сокілецька колонія chapel” та ряд інших.

В межах більшої частини Бережанського району на межі з Івано-Франківською областю доцільно створити РЛП “Бережанське Опілля” з перспективним формуванням національного парку “Опілля” на межі Тернопільської, Львівської та Івано-Франківської областей. Наявність мальовничих експозицій і розчленованих схилів з численними річками, ярами і балками, значна кількість заповідних об’єктів, історико-культурних пам’яток є перспективними в плані розвитку туристсько-рекреаційної сфери.

Регіональні ландшафтні парки відзначаються естетичними природними і слабокультурними ландшафтами, сприятливими для рекреації, масового відпочинку і туризму.

Найважливіше значення для відпочинку і туризму має ландшафтна різноманітність території. Найбільш привабливими для відпочинку є розмежовані смуги між двома різнорідними середовищами: вода – суша, ліс – поляна. Значна площа лісів у регіоні (52,7

тис. га (31% території) з їх естетичними і медико-біологічними властивостями сприяють прогулянковому, уїкендовому відпочинку, збору ягід, грибів, лікарських рослин.

Переважна більшість річок за умов чистоти води і мальовничості прибережних ландшафтів може приваблювати відпочиваючих. У районі ставків та річок є передумови для розвитку масового пляжно-купального, уїкендового відпочинку, веслування на човнах, риболовлі, а взимку – для катання на ковзанах. Об'єктами короткотривалої рекреації можуть бути і рекультивовані кар'єри, в яких створені водойми із залісненими берегами.

На території досліджуваного регіону виділяють наступні курортно-рекреаційні зони:

1) Бережанська зона. Площа ландшафтних ресурсів - 6,1 тис. га, потенційна ємність природних ландшафтів - 12,3 тис. чол., потенційна ємність ландшафтів з благоустроєм – 30,6 тис. чол., рекомендована ємність – 20,0 тис. чол.

2) Підгаєцька зона. Площа ландшафтних ресурсів – 7,2 тис. га, потенційна ємність природних ландшафтів – 14,5 тис. чол., потенційна ємність ландшафтів з благоустроєм – 36,2 тис. чол., рекомендована ємність – 28 тис. чол.

3) Монастирська зелена зона. Площа ландшафтних ресурсів – 1,4 тис. га, потенційна ємність природних ландшафтів – 2,5 тис. чол., потенційна ємність ландшафтів з благоустроєм – 6,0 тис. чол., рекомендована ємність – 4,5 тис. чол.

4) Коропецька зелена зона. Площа ландшафтних ресурсів – 1,3 тис. га, потенційна ємність природних ландшафтів – 2,5 тис. чол., потенційна ємність ландшафтів з благоустроєм – 5,7 тис. чол., рекомендована ємність – 3,5 тис. чол. [2, с.145]

Найбільша питома вага ландшафтів рекреаційного призначення характерна для Бережанського (28,6%) та Монастирського (28,2%) районів.

Сьогодні на території східної частини Опілля прокладені туристичні маршрути: “Дорогами золотого Поділля (м. Бережани – с. Рай – с. Лісники – с. Куряни – с. Демня – с. Підвисоке – с. Гутисько (Голицький ботаніко-ентомологічний заказник) – с. Кути – гора Попелиха – с. Мечищів – гора Лисоня - с. Потутори”, “Тернопіль – Бережани – Голиця”, маршрут історико-патріотичними місцями Бережанщини “Саранчуки – Лисоня – Бережани – Завалів”.

Багата та унікальна ландшафтами, ботанічними, геологічними, гідрологічними, та іншими об'єктами природа опільського регіону потребує подальшого дослідження та охорони. Розвиток туристсько-рекреаційного комплексу сприятиме залученню природних рекреаційних ресурсів до масового відпочинку та оздоровлення населення. В межах природних заповідних об'єктів слід прокласти природно-пізнавальні стежки, чередувати терміни використання об'єктів. В районах природних об'єктів, в яких доцільно проводити туристично-екскурсійні заходи, необхідно створити впорядковані стоянки автотранспорту, площадки для відпочинку рекреантів.

Література:

1. Петриківський В.Л., Рутинський М.Й. Туристичне краєзнавство: навчальний посібник / за ред. Заставного Ф.Д. – Київ: Знання, 2006. – 575с.
2. Царик Л.П., Чернюк Г.В. Природні рекреаційні ресурси. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2001. – 188 с.
3. Чайковський М.П. Пам'ятки природи Тернопільщини. – Львів: Каменяр, 1977.

Summary:

Gerasimiv Z. PROSPECTS OF DEVELOPMENT OF TOURISM-RECREATIONAL SPHERE ON TERRITORY OF EAST PART OPILLYA WITHIN THE LIMITS OF TERNOPILSCOI REGION.

Terms and prospects of development of tourism and objects of recreation of territory of East Opol'ya in composition of Ternopil region are examined in the article.